لۆرنس گرینەر

لە عەرەبییەوە: ڕاس

بەدەم چاوەڕوانی گۆدۆوە سەردەنێینەوە

دەربارەی ساموئێل بیکێت

دەزگای ئایدیا بۆ فکر و لێکۆڵینەوە دەریدەکات

نوسەری ئەم کتێبە (لۆرنس گرینەر)ی رەخنەگرە کە پسپۆڕە لە بواری ئەدەبی نوێدا. لەم کتێبەدا باس لە یەکێك لە کارەکتەرە هونەری و ئەدەبیە گرنگەکانی سەدەی بیستەم دەکات، ئەویش (ساموئێل بیکێت)ە. وەکی دەزانرێت (بیکێت) ساڵی 1906 لە بنەماڵەیەکی پرۆتستانت مەزهەب، لە دبلنی پایتەختی ئیرلەندا هاتۆتە دنیاوە. خوێندنی ئامادەیی و زانکۆی لە وڵاتەکەی خۆیدا خوێندووە.

ساڵی 1928 لە پەیمانگای باڵای مامۆستایان لە پاریس وەك مامۆستای زمانی ئینگلیزی دەست بەکار دەبێت. دوای ئەوەی لە نێوان ساڵانی 1931-1937 چەند جارێك سەردانی ئینگلتەرا و ئەڵەمانیا و ئیرلەندا دەکات، ساڵی 1938 بە یەکجاری لە پاریس نیشتەجێ دەبێت.

سەرەوەختێکیش جەنگی دووەمی جیهانی دەست پێدەکات، دەچێتە ریزی پارتیزانە فەرەنسیەکان لە دژی نازیستە داگیرکارەکان. هەرچەندە فەرەنسیش نەبوو، بەڵام چالاکانە ئەرکی خۆی بەجێ دێنێت. پاشان لە ساڵی 1942 ڕوودەکاتە ناوچە شاخاویەکان، لە ترسی ئەوەی نەك پۆلیسی نهێنی ئەڵەمانی (گستاپۆ) دەسگیری بکەن. لەو ماوەیەدا هەم بۆ خۆشاردنەوەو هەم بۆ نان پەیدا کردن، کاری جوتیاری دەکات.

نوسەری ئەم کتێبە لە بەشێکی دیکەی چیرۆکی ژیانی(ساموئیل بیکیت)دا دەڵێت: (دوای ئەوەی لە ساڵی 1944 پاریس لە چنگی نازیەکان ئازاد کرا، بیکیت دەگەڕێتەوە بۆ شارەکە و لەوێدا دەست بە نوسینی زۆربەی بەرهەمەکانی دەکات و بە شێوازی تایبەتی خۆشی، بەشداری ژیانی ئەدەبی فەرەنسی دەکات. لە 1946 بەدواوە بە فەرەنسی دەنوسێت، بەڵام دەستبەرداری زمانی ئینگلیزیش نابێت).

ساڵی 1969 خەڵاتی نۆبڵ لە بواری ئەدەبدا وەردەگرێت، لەو کاتەشدا لە لوتکەی شۆرەت و شکۆمەندیدا بوو.یەکێك لە شاکارە

مەزنەکانی (بیکێت)، شانۆنامەی (بەدەم چاوەڕوانی گۆدۆ)یە کە باس لە ژیانی دوو کەسایەتی دەکات بە ناوی (فلادیمێر و ئیستراگۆن) و لە چاوەڕوانی کەسێکدان بە ناوی (گۆدۆ)وە.

دیمەنی یەکەمی ئەم بەرهەمە ئەوەیە، دوو کەس دەبینین لە قەراغ رێیەکدا و لە تەنیشت درەختێکی ڕوتەنداو لە بیابانێکی چۆڵ و هۆڵدا، وەستاون و چاوەڕێن. بەڵام (گۆدۆ) نایەت، ناچار ڕۆژێکی دیکە چاوەڕێی دەکەن، بەڵام هەر دیار نابێت.

لە بری (گۆدۆ) دوو کارەکتەری لێبوك دێن، ئەم دوانەش بەوانە دەچن کە لە سێرکدا کاردەکەن و ناویان (بوزۆ و لیکی)یە.یەکەمیان دووەمیانی وەك سەگ پەتکردووەو بە دوای خۆیدا ڕایدەکێشێت، وا دێتە پێش چاو کە کۆیلە و خزمەتکاری بێت.

بەمجۆرە ڕۆژ دێت و دەڕوا، بە بێ ئەوەی (گۆدۆ) بێت. دواجار پەردە بەسەر دیمەنی (فلادیمێر و ئیستراگۆن)دا دادەدرێتەوەو هەردووکیان پیرو کەنفت بوون، لە چاوەڕوانی کەسێکی سەیر و سەمەرەدا کە هەرگیز نایەت، سەرەڕای چاوەڕوانی زۆری ئەوانیش بۆی. لە کۆتایدا هەردوکیان لە ڕێی خۆخنکاندنەوە، هەوڵی کوشتنی خۆیان دەدەن.

شانۆگەری (بەدم چاوەڕوانی گۆدۆ)وە، بە پێچەوانەی شانۆی کلاسیکیەوە، هیچ گرێیەکی تێدانییە. نەڕوداوی تێدایە و نە هیچ شتێکی لۆژیکی، بەڵکو تەعبیرە لە پوچێتی ژیان و بوون. ئێمە هەمیشە چاوەڕێی شتێك دەکەین، بەڵام ئەو شتە هەرگیز نایەت و ڕونادات. تەنانەت گەر بێتیش، ئەوا چاوەڕێی شتی دیکە دەکەین و.. هتد.

لێرەوە ژیانمان پڕ دەکەین لە قسە و قسەڵۆکی پووچ و بێمانا، بەڵام ئەوە گرنگە بۆ کات بەسەربردن. ئێمە دواجار چاوەڕێی مردن دەکەین کە بە دڵنیاییەوە دێت، بە پێچەوانەی (گۆدۆ) وە کە هەرگیز نایەت. نوسەری ئەم کتێبە (لورنس گرینەر)، پێیوایە شانۆگەری (بەدەم چاوەڕوانی گۆدۆ)وە لە ساڵی 1948 نوسراوە، بەڵام تا ساڵی 1952 نەخراوەتە سەر تەختەی شانۆ.

ئێمە بۆ ئەوەی بە باشی لەم دەقە تێبگەین، پێویستە بگەڕێینەوە بۆ بارودۆخی ئەو سەردەمە. هەرچەندە (بیکێت) لە سیاسەتەوە دوور بووە، بەڵام وەکی کەسانی دی ئەو شتانەی لە چواردەوریدا رویان دەدا کاریان تێدەکرد. وەك نوسەرانی دیکە تێکەڵبونی شتە تایبەتیەکانی خۆی لەگەڵ شتە گشتیەکاندا، دەستیان لە دروستکردنی تێڕوانینی ئەو بۆدنیا هەبووە.

وەك باسمان کرد (بیکێت) سەرەتای ژیانی بە وێڵگەردی لە نێوان چەند وڵاتێکی ئەوروپیدا دەستپێکرد کە ئەمانە بوون: (ئیرلەندا، ئنکلتەرا، فەرەنسا، ئەڵمانیا)، بەڵام دواجار لە فەرەنسا گیرسایەوەو لەوێدا نیشتەجێ بوو.

ساڵی 1937 لە پاریس توشی ڕوداوێکی سەیر و ناخۆش دەبێت، کاتێك زەلامێك بێ هیچ و لە خۆڕا پەلاماری دەدات و بەر چەقۆی دەدات. ڕەنگە ئەمە کاریگەری هەبووبێت لەسەر دروستکردنی ئەو جیهانبینیە پوچگەراییەی ئەو بۆ ژیان. وەکو دەزانین ئەو یەکێکە لە ڕێبەرانی شانۆی ئەبسورد.

گومانی تێدا نییە ژیانی وێڵگەردانەی، دەستی هەبوو لە دروستکردنی تێڕوانینی بۆ دنیا و تانە گەیشتە تەمەنی پەنجا ساڵی، ئارام نەبووەوەو سەقامگیر نەبوو. لەو کاتەدا چاوەڕێی ئەوەی دەکرد دەروویەکی لێبکرێتەوە، بەڵام بێ ئەنجام.تەواو وەك

(گـۆدۆ)ی پاڵەوانـی شـانۆگەریە بەناوبانگەکـەی. سـەرباری ئـەوەش ڕوداوەکانـی دووەم جەنگـی جیهانـی و کارەسـاتەکانی و ئـەو ملیۆنەهـا مرۆڤـەی لـەو شـەڕەدا تیا چـوون، هەمـوو ئەوانـە بەشـدار بـوون لـە دروسـتکردنی ئـەو دیـدگا ڕەشـبینەی بـۆ جیهـان.

لەبەرئـەوە (بیکێـت) ژیانی بـە جدی نەگـرت، چونکـە ڕەنگـە لـە هـەر کاتێکـدا بێـت نـا ئومێدمـان بـکات و شـت گەلێکمـان نیشـان بـدات کـە هەرگیـز چاوەڕێـی نەبوین.ڕەنگـە بـە درێژایـی چەندیـن سـاڵ و مانـگ ڕەنـج بدەیـن و خۆمـان ماندوکەیـن بـۆ ئـەوەی بگەینـە ئاکامێـك، بـەڵام دەبینیـن جگـە لـە نائومێـدی دەسـتمان بـە هیـچ نـاگات، لەوانەشـە کەسـێکی دی بگاتـە ئـەو ئامانجـە و بەرهەمەکـەی بخـوات!

کەواتـە ئـەم هەمـوو ڕەنـج و دەردەسـەریە بۆچـی؟ ئایـا ژیـان پـوچ و بـێ مانـا نییـە یاخـود کۆمیدیایـەك نییـە کـە کارەکتەرێکـی گەمـژە دەیگێڕێتـەوە، وەکـی (شکسـپیر) دەڵێـت؟

ئـەم هەسـتکردنە بـەو بۆشـاییە ڕوحیـە و بـە پوچێتـی ژیان،(بیکێـت) یـان تـەوق دابـوو. بـەو پێیەشـی ڕاسـتگۆ بـوو، نەشیدەویسـت درۆ لەگـەڵ کەسـانی دیـدا بـکات، بۆیـە بـەو پـەڕی سـەر ڕاستیەوە باسـی لـە ناخی خـۆی و ئـەو شـتانە دەکـرد کـە لـە دڵیـدا بـوو.

نوسـەر لـە بەشـێکی دیکـەی ئـەو کتێبەیـدا بـاس لـەوە دەکات کـە: (بیکێـت لـە ژێـر کاریگـەری سـوریالیزم و ئەنـدرێ بریتۆنـدا بـووە). وەکـی ئاشـکرایە (بریتۆن)یـش دوای جەنگـی جیهانـی یەکـەم، باسـی لـە پوچێتـی ژیـان کـردووە. (بیکێت)یـش بەهەمـان شـێوە، بـەڵام لـە دوای دووەم جەنگـی جیهانیـەوە.

لـە هـەردوو حاڵەتەکـەدا دەبـوو جەنگێکـی ماڵوێرانکـەری نێـو دەوڵەتـی ڕوی بدایـە و ملیۆنەهـا مرۆڤیـش بوونایەتـە قوربانـی، بـۆ ئـەوەی ئەدەبێکـی پـوچ و یاخـی و دژ بـە هەمـوو مانـا پێدانێـك بـە ژیـان بێتـە ئارا.شـایەنی باسـە زۆرێـك لـەو مەنەلۆگـەی لـە شـانۆگەریەکەی (بیکێـت)دا هاتـووە، هیـچ مانایەکـی نییـە و بـەو نوسـینە ئۆتۆماتیکیـە دەچێـت کـە (ئەنـدرێ بریتـۆن) باسـی دەکات و لـە مانیفێسـتی سـوریالیزمدا تیۆریـزەی بـۆ دەکات.

ئـەوەی ڕاسـتی بێـت (بـەدەم چاوەڕوانـی گـۆدۆ)ی (بیکێـت)، تەعبیـرە لـە مرۆڤـی دادڕاو لـەم جیهانـەدا. مـرۆڤ کەرتبـووە و لـە ناخـەوە برینـدارەو ئـەم برینـەش بێچارەیـە.

ڕەنگـە ئێمـە لـە نـاکاو ڕووبـەڕوی مەرگـی نزیکتریـن هـاوڕێ و خۆشەویسـترین کەسـمان ببینـەوە، لـە بەرامبەریشـدا هیچمـان پێنەکرێـت. بەمجـۆرە وێـران دەبیـن و بەدیـار ئـەو ئازیزانـەی لـە دەسـتمان داون، حـەسرەت دەکێشـین. ئیتر دەبێـت ئـەم ژیانە چ مانایەکی هەبێـت، تـۆ بڵێیـت شـایەنی ئـەوە بێـت بیگوزەرێنیـن؟ لەبەرئەوەیـە هـەردوو پاڵەوانـی شـانۆنامەکە لـە دواجـاردا بڕیـار دەدەن خۆیـان بکـوژن، بـەو پێیـە تاکـە چارەسـەرێکە لەبەردەسـتدا بێـت.

بـەڵام هەنـدێ لـە ڕەخنەگـران، مانایەکـی تـر لـە شـانۆگەریەکەی (بیکێـت)دا دەدۆزنـەوە. «گـۆدۆ - godot» بـە زمانـی ئینگلیـزی وشـەی (god) یەزدانمـان بـە بیردێنێتـەوە. لێـرەوە پێدەچێـت دواجـار ماناکـەی بەمجـۆرە بێـت: (لـە چاوەڕوانـی یەزدانـدا، یـان لـە چاوەڕوانـی فریـاد ڕەس و ڕزگارکەرێکـدا)، بـەڵام لـە کۆتایـدا ئـەم فریـاد ڕەسـە هەرنایـەت. ئەمـەش بەڵگـەی ئەوەیەکەئومێـد لـەم جیهانـەدا مەحاڵـە، نـا ئومێـدی گـەورەش لێرەدایـە.

لـەو کاتـەوەی ئاییـن لـە کۆمەڵگاکانـی خۆرئـاوادا پاشەکشـەی کـرد، چەمکـی یـەزدان لـە کاڵبونەوەدایـە. ڕەنگـە (بیکێت)یـش ویسـتبێتی

گوزارشت لەوە بکات و دۆخی شارستانیەتێك نیشان بدات کە خاڵییە لە هەموو ئیمان و ئومێدێك، ئەمەش مانای ئەوەیە چاوەڕوانی کردنی (گۆدۆ) بێ هودەییە و هەرگیز نایەت.لێرەوە دیارە شانۆگەریەکە ڕەهەندی میتافیزیکی تێدایە و مانایەکی قوڵ لە خۆ دەگرێت، ئەو مانایەش گوزارشتە لە قەیرانی ژیاری خۆرئاوا.

ئەم شارستانیەتە سەرکەوتنی بەرچاوی لەسەر هەموو ئاستە مادی و تەکنۆلۆژیەکان بەدەستهێناوە، بەڵام لەسەر ئاستی ڕوحی و ئەخلاقی بەهەمان سەرکەوتن نەگەیشتووە. گەر ئەمە بەدی بهاتبایە، جەنگی جیهانی یەکەم و دووەم ڕوویان نەدەدا و ئەو ملیۆنەها مرۆڤەش تیانەدەچون.

لێرەوە تێدەگەین مرۆڤ چەند گەوجە و چۆن دەتوانێت لە چرکەساتێکی تورەیدا، هەموو ئەو شتانە وێران بکات کە بە درێژایی چەندین ساڵ دروستی کردووە. مانای پوچی و ناماقوڵی لێرەوە بەرهەم دێت کە شارستانیەت ناتوانێت، ڕێگا لەسەر هەڵدان و ڕودانی کار و کردەوەی بەربەری و دڕندەیەتی بگرێت. گەر وانەبێت چ مانایەکی هەیە نەتەوە زۆر شارستانی و پێشکەوتووەکانی جیهان، وەك نەتەوەکانی فەرەنسا و ئەڵەمانیا و ئینگلتەرا، لە دوو جەنگی جیهانی خوێناویەوە بگلێن کە لە مێژوودا بێوێنەیە.

ئەم شێتی و دێوانەییە چیە باڵی بەسەر ئەم شارستانیەتەدا کێشا و وایلێکرد، بە دەستی خۆی خۆی وێران بکات؟ ئایا ئەڵەمانیا یەکێك نەبوو لە نەتەوە هەرە شارستانیەتەکانی دنیا، کاتێك چارەنوسی خۆی دایە دەست پیاوێکی نەخۆشی وەك (ئەدۆڵف هتلەر)؟ ئەمە چۆن ڕویدا؟

وەکی ئاشکرایە، نازیزم لە هەمان ئەو وڵاتەدا تەشەنەی سەند کە ڕابەرانی ئەقڵانیەتی وەك: (کانت و هیگڵ) و کەسانی دیکەی وەك